

**LAAT-PALEOLITHICUM OP DE LUIENBERG TE ASSENT-BEKKEVOORT
(Prov. Brabant)**

Marc DE BIE & Dirk HUYGE
Laboratorium voor Prehistorie
Katholieke Universiteit te Leuven

1. Inleiding

Een kortstondige opgravingscampagne in september 1989 ondernomen op de Luienberg te Assent-Bekkevoort, bracht een klein laatpaleolithisch site aan het licht. Aanleiding tot deze opgraving vormde het lithisch materiaal dat hier door de heer S. Panis, voorzitter van het Oudheidkundig Genootschap Testa v.z.w., sinds 1982 was ingezameld en dat ten dele kennelijk jong-paleolithische trekken vertoonde.

Reeds in de jaren '60 werd de Luienberg door de heren W. en H. Claes geprospecteerd. Ook deze oppervlakteverzameling, die eerder reeds door P.M. Vermeersch (1976: 71) werd behandeld en thans bewaard wordt op het Laboratorium voor Prehistorie, bleek ten dele van het hier besproken site afkomstig (1).

2. Geografische ligging

De Luienberg in Assent (fig. 1) maakt deel uit van een reeks Diestiaanheuvelds op de linkeroever van de Begijnenbeek. Het site (perceel Sectie D nr 101; geografische coördinaten : 50° 57' 26" N, 5° 00' 20" E) is op de zuidhelling gelegen en kijkt aldus uit over de vallei van de Begijnenbeek en op de Hermansheuvel aan de overkant. Gezien de vrij hoge ligging (ca. 63 m) biedt het ook in noordwestelijke richting een mooi vergezicht over het heuvellandschap.

(1) Dit is ook nauwkeurig aangegeven op de terrein-schetsen die de verzameling Claes vergezellen. Wij danken de heer S. Panis voor het in bruikleen geven van zijn verzameling.

3. Het terreinonderzoek (2)

Op de plaats waar door de heer Panis een afgeijnde concentratie lithisch materiaal was ingezameld, werd een areaal van tachtig vierkante meter opgegraven en systematisch uitgezeefd (mazen van 5 X 5 mm) (fig. 2). Reeds vlug werd duidelijk dat het archeologisch materiaal volledig in de bouwvoor was opgenomen. Deze bouwvoor rust direct op het tertiair substraat, bestaande uit groenachtig, glauconietrijk Diestiaanzand, aan de top gedeeltelijk verweerd tot ijzerzandsteenhoudend, roodachtig grof zand.

Hoewel het lithisch materiaal zich dus niet meer strikt archeologisch in situ bevond, en het in aantal zeer beperkt was, kon uit de horizontale spreiding (fig. 2) een duidelijke concentratie worden afgelezen, waarmee de observaties van de prospectie werden bevestigd. Deze concentratie is ruimtelijk opmerkelijk gescheiden en typo-technologisch beduidend verschillend van het lithisch materiaal dat meer ten noorden en ten oosten op de helling wordt aangetroffen en dat in hoofdzaak neolithisch van aard is. Bij de opgraving werd geen enkele archeologische structuur vastgesteld.

4. Het lithisch materiaal (3)

Voor de studie van de industrie werd uitgegaan van het lithisch materiaal afkomstig uit de opgraving, en van de enkele gekarteerde artefacten (meestal werktuigen) uit de oppervlakte-collectie die met zekerheid tot dezelfde concentratie behoren. Daarnaast bevindt zich zowel in de collectie Claes als in de collectie Panis (mondelinge bevestiging) een groot aantal artefacten die zeer waarschijnlijk ook uit deze concentratie afkomstig zijn.

(2) Wij houden eraan het gemeentebestuur van Bekkevoort te danken, zowel voor de terbeschikkingstelling van twee arbeiders als voor het machinaal egaliseren van het terrein na de opgraving.

(3) Met dank aan Mevr. V. Vandekerchove voor het tekenen van de artefacten.

Deze observatie steunt op zuiver materiële kwaliteiten van het hier aangetroffen silex; het zeer gladde, blauw-grijze vuursteen met lichtbruine onzuiverheden, fijne bruinrode cortex en vaak zeer uitgesproken blauw-witte patina bleek in deze concentratie zeer karakteristiek, dit in tegenstelling tot het vuursteen dat elders op de Luienberg wordt aangetroffen. Vooral de combinatie van de hogervermelde criteria stelde ons in staat met vrij grote zekerheid de artefacten uit deze concentratie terug te scheiden van de rest van het materiaal. Uiteraard blijft deze selectie niet gevrijwaard van een zekere subjectiviteit, zodat de totalen in de inventaris (tabel 1 en 2) wel met enige omzichtigheid dienen benaderd te worden. Bovendien lijkt een belangrijk deel van het ensemble (mogelijk bij prospectie buiten ons weten) verloren gegaan.

De grondstof bestond voor het overgrote deel van de opgegraven artefacten (98 %) uit het hierboven beschreven silex. Slechts een kleine minderheid werd vervaardigd op wommersomkwartsiet (4), ftaniet (3) en glimmerzandsteen (3). Op een schrabber in wommersomkwartsiet (fig. 5,7) en een ftanieten kernrandkling na gaat het daarbij om kleine afslagen en schilfers.

Er zijn tijdens de opgraving slechts 2 kernen aangetroffen (fig. 4, 2-3). Deze bleken niet enkel wat de aard van het vuursteen betreft, maar ook morfologisch volledig overeen te komen met een derde kern uit de verzameling Claes (fig. 4, 1 ; zie ook Vermeersch 1976 : fig. 22, 10). Het gaat daarbij telkens om klingkernen met twee snijdende slagvlakken. De bidirectionele debitage vond slechts aan één zijde van de nucleus plaats, zodat aan de achterzijde steeds een deel van de schors bewaard bleef. Zoals ook uit de kerntabletten blijkt, werden deze kernen herhaaldelijk vernieuwd.

Hoewel een aantal zeer grote, stevige klingen (voornamelijk van de oppervlakte) onmiddellijk in het oog springen (fig. 4, 4-6), blijkt de debitage hoofdzakelijk gericht op de vervaardiging van korte klingen, microklingen en langwerpige afslagen (fig. 3).

De fractiegraad van de debitageprodukten ligt vrij hoog. Het gaat daarbij meestal om oude breuken (48 % van de breukvlakken vertoont een patina die identiek is aan deze op de debitagevlakken), terwijl een behoorlijk deel (35 %) duidelijk recentere beschadiging heeft opgelopen. Bij 17 % van de gebroken stukken is dit onderscheid niet te maken. Het feit dat bij een eerste overschouwing slechts enkele van deze fragmenten konden worden gerefite, versterkt ons vermoeden dat een deel van de industrie verloren is gegaan. Zesendertig artefacten (4,8 %) vertonen sporen van verbranding.

Binnen het totaal van 41 werktuigen (ongeveer 5,5 % van het totaal aantal vondsten) zijn het de eindschrabbers die domineren (fig. 5, 1-7). De weinig gestandaardiseerde schrabhoofden werden op zeer diverse dragers (w.o. één kernrandkling : fig. 5, 2) aangebracht. Eén klingschrabber met twee geretoucheerde boorden (fig. 5, 3), vervaardigd op afwijkend, grijs silex, kan typologisch eventueel als aurignacklingschrabber geklasseerd worden. De aflagschrabber op wommersomkwartsiet (fig. 5, 7) is niet meer dan het restant van een schrabhoofd op een volledig door vuur versplinterde afslag.

Stekers zijn in diverse types aanwezig (fig. 5, 8-12). Op de tweeslagschuinsteker na (fig. 5, 11), waarvan de fragmenten verspreid bij de opgraving werden aangetroffen, betreft het hier oppervlaktevondsten uit de verzameling Panis (Prospectie A; zie tabel 1 en 2). Stekerafvallen werden niet teruggevonden.

Van de recent gebroken Tjongerspits (fig. 5, 15) was de basis ook al bij prospectie gevonden, terwijl de spits bij de opgraving aan het licht kwam. Meerdere dergelijke refits bevestigen het vooropgestelde samenhangen van de verschillende verzamelingen. De twee segmenten (fig. 5, 16-17) werden in hetzelfde kwadraat opgegraven.

De elementen met afgestompte boord zijn meestal fragmentair en op kleine klingen en microklingen vervaardigd (fig. 5, 13-14, 18). Eenmaal werd de

afgestompte boord aangebracht op een kernrandkling, met de kennelijke bedoeling deze aan te spitsen (fig. 5, 14). Opvallend is ten slotte het relatief groot aantal afgeknotte werktuigen (fig. 4, 7-12), met zowel rechte en schuine als concave afknottingen, meestal distaal op kling vervaardigd, waarbij één kling bovendien gekerfd werd (fig. 4, 8). Een afgeknot werktuig met gedeeltelijk bewaarde piquant-trièdre (fig. 4, 12) levert ons, samen met een tweetal kerfresten uit de oppervlakteverzameling (fig. 4, 13), een aanduiding dat de kerfhalveringstechniek waarschijnlijk gekend was.

5. Besluit

Als we het hier besproken ensemble van de Luienberg als homogeen mogen beschouwen, waarop zowel de geringe horizontale spreiding, de enkele interne refits, als de materiële eigenschappen van het silex (zie hoger) schijnen te wijzen, hebben we wat het werktuigenbestand en de kenmerken van de debitage betreft, te maken met een ensemble met uiteenlopende reminiscenties.

Enerzijds verwijzen een aantal zeer grote klingen, de stekers, en de klingen met afgestompte boord (w.o. een onmiskenbare Tjongerspits) duidelijk naar een laatpaleolithische context, terwijl anderzijds de segmenten, de microlithische afknottingen, het gebruik van wommersomkwartsiet en mogelijk ook de kerfhalveringstechniek eerder in een iets jongere traditie (Oud-Mesolithicum?) schijnen thuis te horen. Hoe we deze diversiteit moeten interpreteren (één occupatie?, herbruik?), valt moeilijk te beantwoorden. Deze vraagstelling maakt deel uit van een ruimere discussie omtrent de waarde van de meeste epipaleolithische en mesolithische vindplaatsen in Noord-België (Vermeersch 1984) en omtrent hun betekenis in het raakvlak van deze tradities. Als vergelijkbare ensembles kunnen eventueel Mol (Van Noten 1967), Zolder-Terlamen (Vermeersch 1975) en Helchteren-Sonnisse Heide sector a en x (Vermeersch 1974) vermeld worden, alsook Achel-De Waag (Vermeersch 1979), dat zowel numeriek als wat de

samenstelling van het materiaal betreft opmerkelijke gelijkenissen met Assent-Luienberg vertoont. Voor geen van deze sites evenwel kan de homogeniteit van het vondstenmateriaal onomstotelijk bewezen worden.

De minder gunstige vondstomstandigheden en het ontbreken van absolute dateringsmogelijkheden dwingen ons in onze interpretatie zeer bescheiden te blijven. Voor wat het Hageland betreft lijkt het hier voorlopig alvast om het belangrijkste ensemble met laatpaleolithische kentrekken te gaan.

Referenties

VAN NOTEN, F., 1967. Le Tjongérien en Belgique. Bulletin de la Société royale belge d'Anthropologie et de Préhistoire, vol. 78, pp. 197-236.

VERMEERSCH, P.M., 1974. Epipaleolithicum en Mesolithicum te Helchteren, Sonnisse Heide. *Archaeologia Belgica*, 169.

VERMEERSCH, P.M., 1976. Steentijdmateriaal uit het noordelijk Hageland. *Oudheidkundige Repertoria*, B, XI, 2 vol., Brussel.

VERMEERSCH, P.M., 1979. Epipaleolithicum te Achel, De Waag. Limburg, vol. 58, 3, pp. 117-129.

VERMEERSCH, P.M., 1984. Du Paléolithique final au Mésolithique dans le nord de la Belgique. In: CAHEN, D. en HAESAERTS, P. (ed.). Peuples chasseurs de la Belgique préhistorique dans leur cadre naturel, Brussel, pp. 181-193.

VERMEERSCH, P.M. en J. CAROLUS, 1975. L'Epipaléolithique de Zolder, Terlamen. Bulletin de la Société royale belge d'Anthropologie et de Préhistoire, vol. 86, pp. 163-175

Tabel 1. Inventaris van het debitagemateriaal.

	Opgraving	Prospectie		Tot.
		A	B	
Kernen + kernfragmenten	2	0	2	4
Kernverversingsprodukten	10	0	1	11
Corticale afslagen	12	0	18	30
Fragm. corticale afslagen	31	0	6	37
Afslagen	33	0	26	59
Gebroken afslagen	56	0	23	79
Corticale klingen	2	0	3	5
Corticale klingfragmenten	10	3	8	21
Klingen	27	0	11	38
Klingfragmenten	78	2	55	135
Schilfers	245	0	25	270
Brokstukken	13	0	0	13
Werktuigen	22	9	10	41
Totaal	541	14	188	743

Tabel 2. Inventaris van het werktuigenbestand.

	Opgraving	Prospectie		Tot.
		A	B	
Klingschrabber	1	2		3
Geretouch. klingschrabber		2		2
Afslagschrabber	1	1	1	3
Duimnagelschrabber			1	1
Ruimer	1			1
Tweeslagschuinsteker	1			1
Middensteker op breuk		1		1
Middensteker op afknotting		1		1
Hoeksteker op afknotting		2		2
Tjongerspits	1			1
Segment	2			2
Aangespitste kling	2			2
Kling met afgest. boord	2		1	3
Microkling met afgest. boord	1		2	3
Afgeknot werktuig	6		1	7
Gekerfde afgeknotte kling	1			1
Afslag gebroken boven kerf			1	1
Kerfrest			2	2
Niet identificeerbaar fragm.	3		1	4
Totaal	22	9	10	41

Legende : Opgraving = Opgraving K.U.L.1989
 Prospectie A = Materiaal uit de verzameling Panis dat met zekerheid tot de concentratie behoort.
 Prospectie B = Materiaal uit de verzamelingen Panis en Claes dat waarschijnlijk tot de concentratie behoort (cfr. tekst).

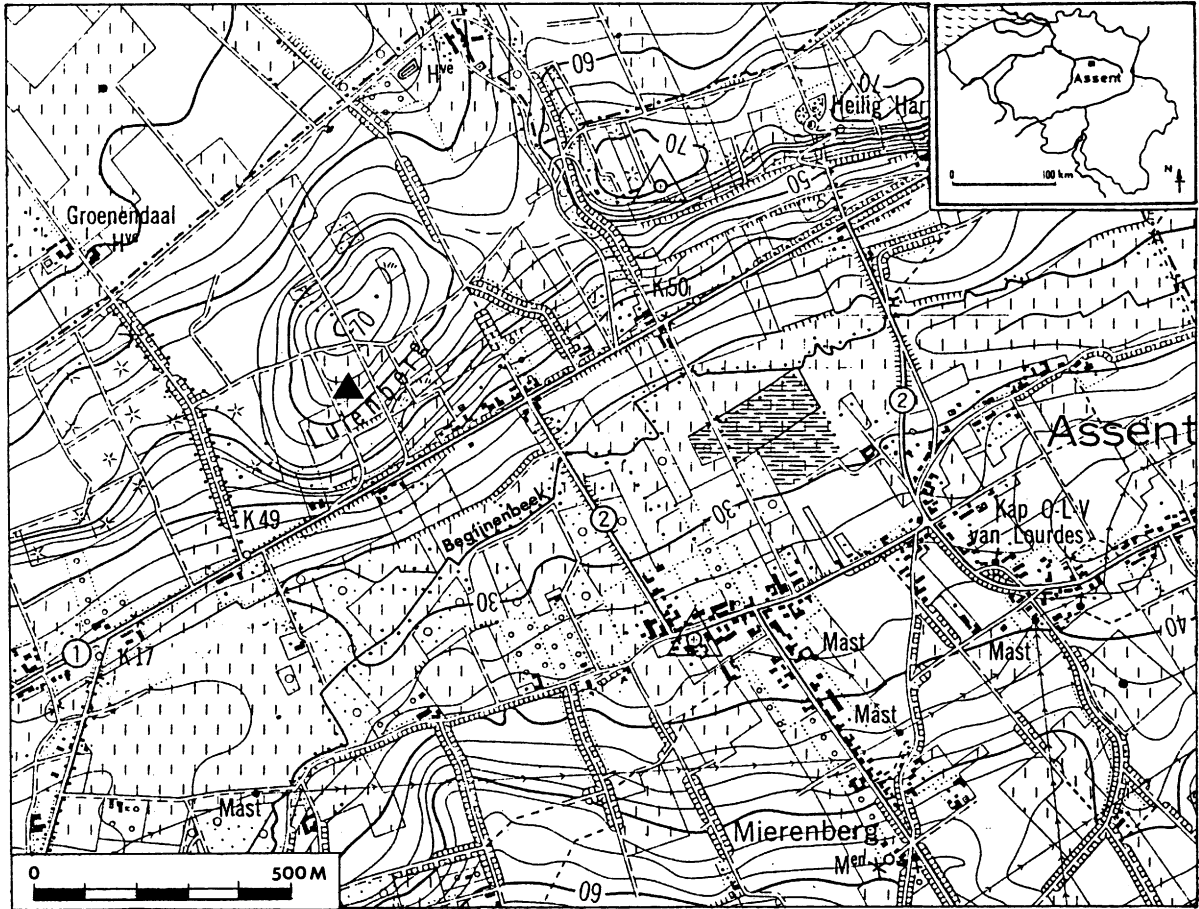

Fig. 1. Geografische ligging.

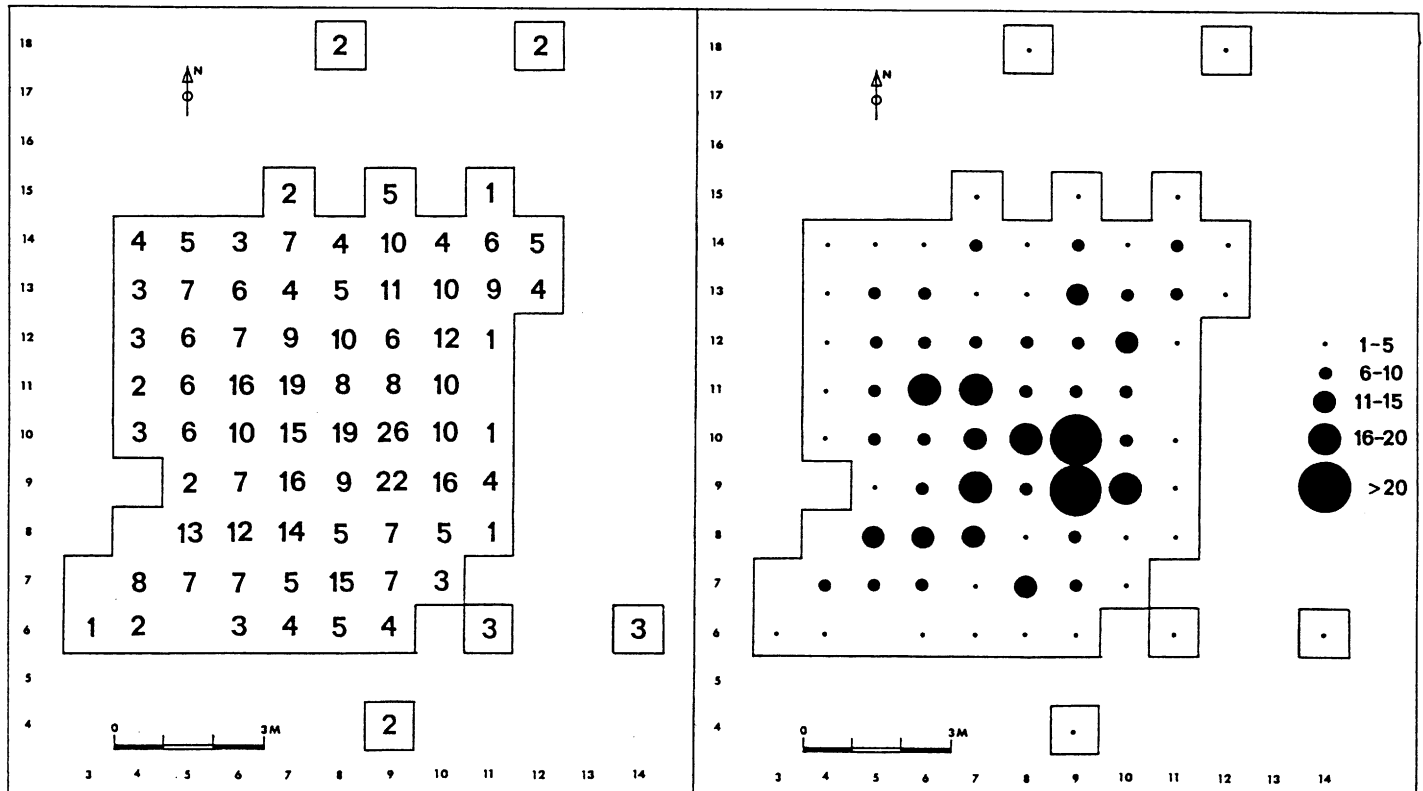

Fig. 2. Horizontale spreiding van het lithisch materiaal.

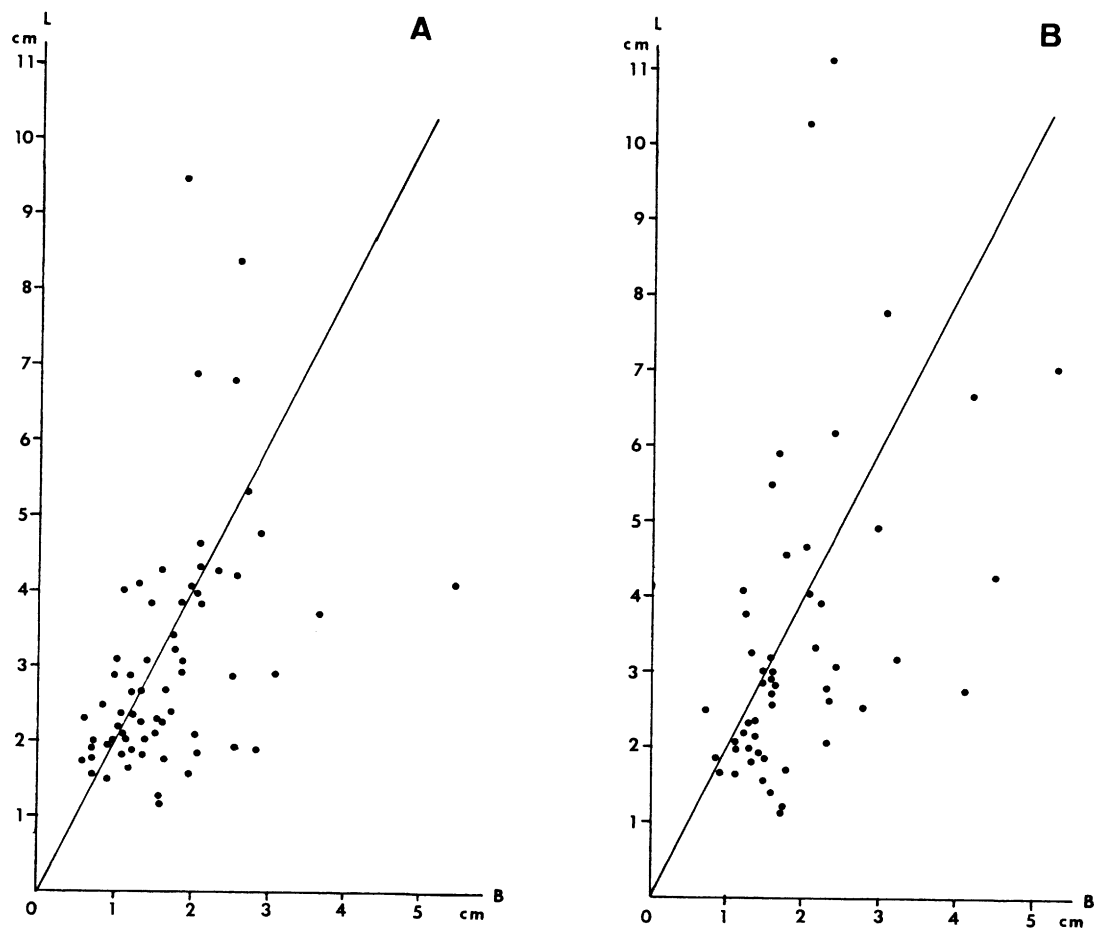

Fig. 3. Grafiek met de lengte/breedte-verhouding van de volledige klingen en afslagen.

A : Materiaal uit de opgraving.

B : Prospectievondsten.

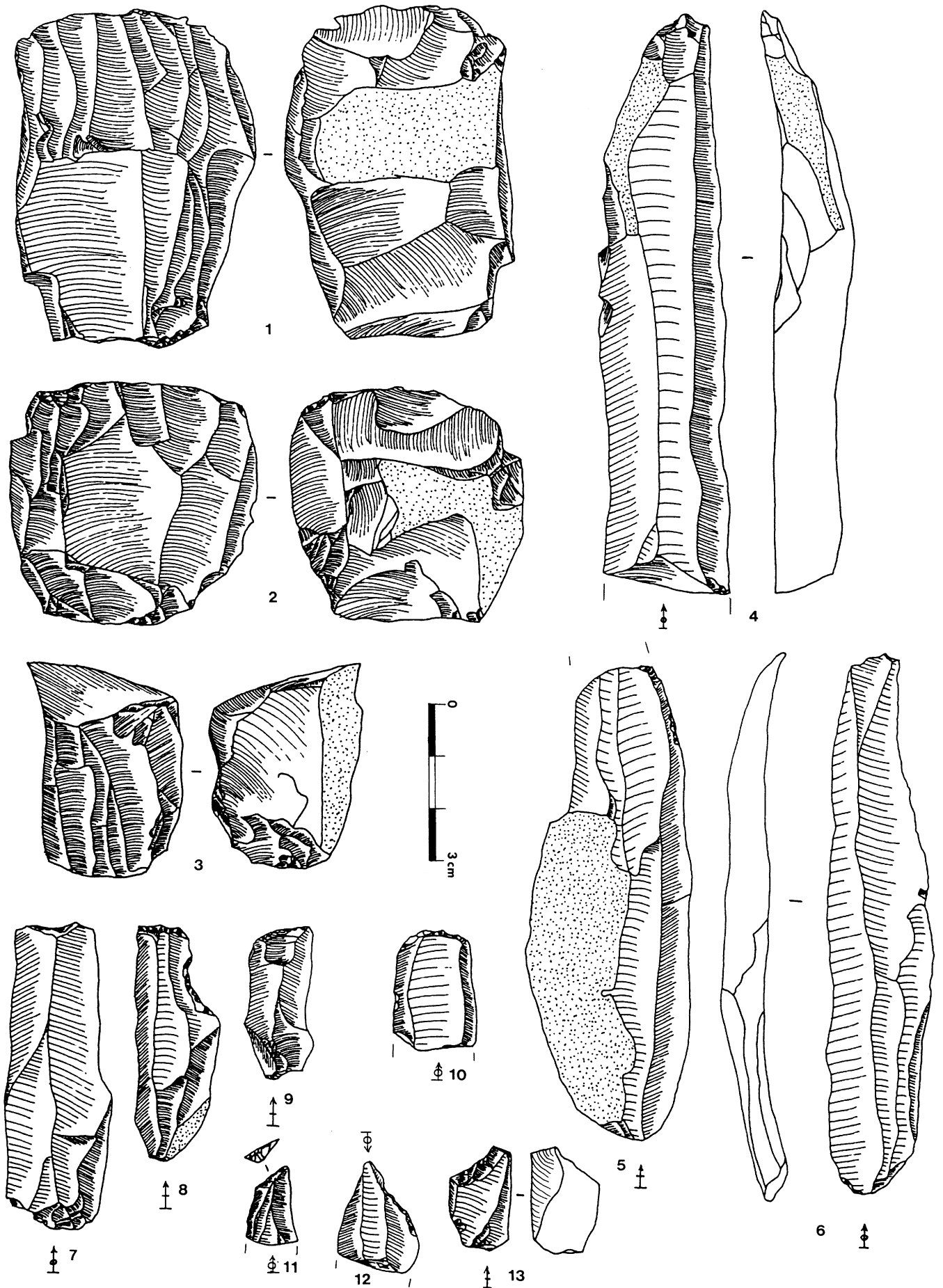

Fig. 4. 1-3: kernen; 4-6: klingen; 7, 9-12: afgeknotte werktuigen; 8: gekerfde afgeknotte kling; 13: kerfrest.

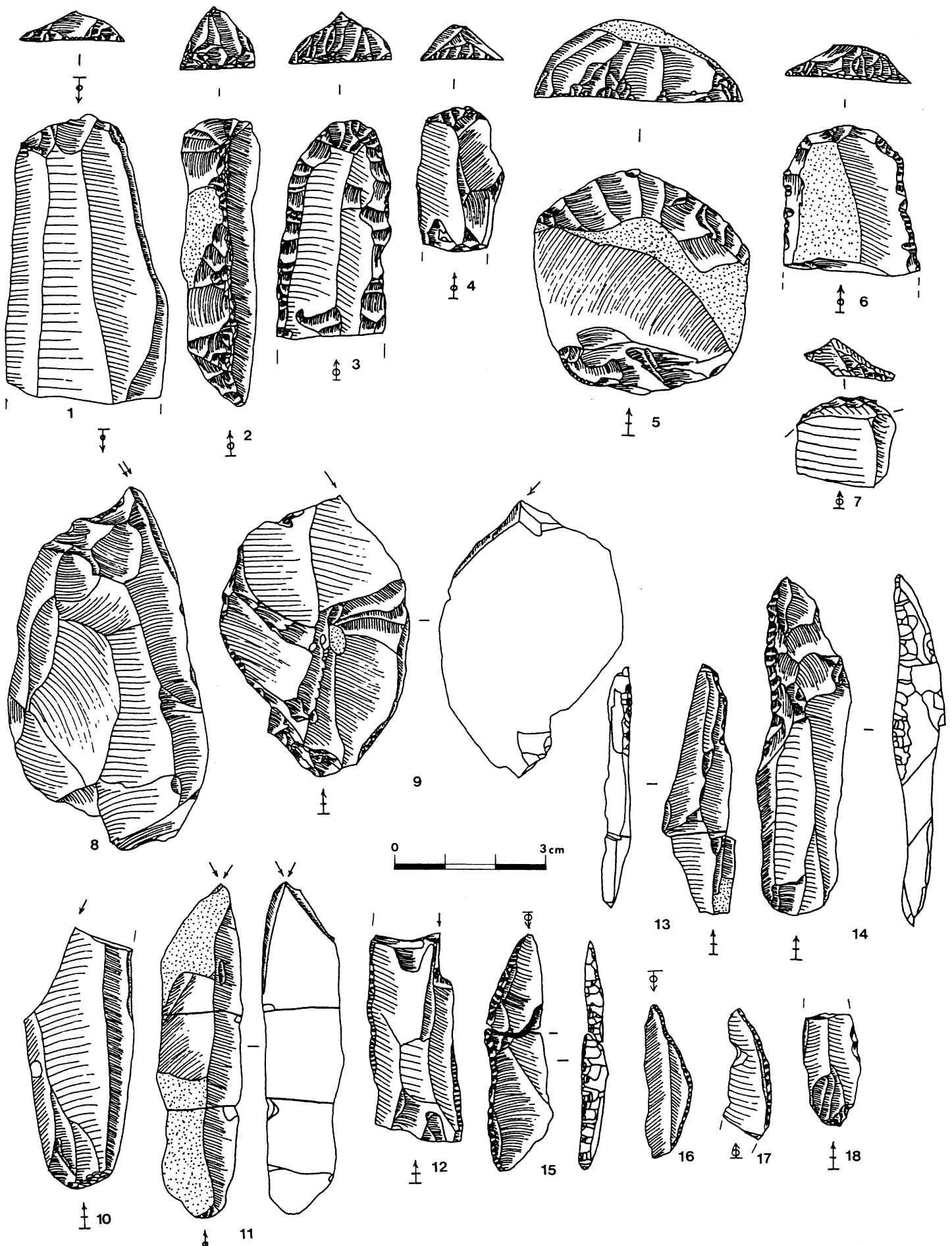

Fig. 5. 1-4, 6: klingschrabbers; 5,7: afslagschrabbers; 8, 12: hoekstekers op afknotting; 9: middensteker op afknotting; 10: middensteker op breuk; 11: tweeslagschuinsteker; 13-14: aangspitste klingen; 15: Tjongerspits; 16-17: segmenten; 18: fragment van een kling met afgestompte boord.